

Inhoud

Lijst van figuren	VII
Inleiding	IX
Deel 1. De jaren 90: de postbipolaire transitie	1
1. Van illusie naar desillusie	3
1. De euforie: een 'Nieuwe Wereldorde'	3
1.1. <i>Oude conflicten vinden een oplossing</i>	4
1.2. <i>De Tweede Golfoorlog: Collectieve Veiligheid in de praktijk</i>	5
1.3. <i>De Verenigde Naties: centrum van de wereldpolitiek</i>	8
1.4. <i>Vredesproces in het Midden-Oosten</i>	10
1.5. <i>Duurzame veiligheid en samenwerking in Europa</i>	12
1.6. <i>Democratiseringsgolf en einde van de Apartheid</i>	12
1.7. <i>Welvaart voor iedereen</i>	14
2. De desillusie: een wereldwanorde	16
2.1. <i>Gewelddadige implosie van de Somalische staat</i>	17
2.2. <i>Genocide in Rwanda</i>	19
2.3. <i>Gewelddadig nationalisme in Joegoslavië</i>	21
2.4. <i>NAVO-interventie in Kosovo</i>	28
2.5. <i>Militaire macht, terug van nooit weggeweest</i>	30
2.6. <i>Economische rampspoed</i>	32
3. De opkomst van 'nieuwe' radicale stromingen	34
4. De botsing tussen perceptie en realiteit	37
4.1. <i>Oorlogen nemen af in aantal en in omvang</i>	39
4.2. <i>Het aantal internationale crises daalt</i>	41
4.3. <i>Er zijn minder genocides dan vroeger</i>	41
4.4. <i>Het aantal vluchtelingen in de wereld daalt</i>	42
4.5. <i>Democratie en mensenrechten gaan er op vooruit</i>	43
4.6. <i>En anno 2015?</i>	45
5. Paradigmastrijd	46
2. Recurrenties in de geschiedenis van de wereldpolitiek	51
1. Het komen en gaan van grote mogendheden	54
1.1. <i>De Verenigde Staten als enig overgebleven grootmacht?</i>	56
1.2. <i>Alternatieve hegemon?</i>	63
2. Een nieuwe technologische mutatie	67

3. Mondialisering: een <i>déjà vu</i>	79
4. De slingerbeweging van staat naar markt – en terug	92
5. Systemische onzekerheid en <i>identity politics</i>	99
Deel 2. De ‘interpolaire’ wereldorde	111
3. De basisdynamiek in de hedendaagse wereldpolitiek	113
1. Macht in de internationale betrekkingen vandaag	113
2. De drie ‘oerwetten’ van de multipolaire wereldorde	116
2.1. <i>Opkomst en verval van grote mogendheden</i>	117
2.2. <i>Afwisseling van samenwerking en confrontatie</i>	118
2.3. <i>Internationale stabiliteit bij overkoepelende doelstelling</i>	119
2.4. <i>Een ‘interpolaire’ wereldorde?</i>	120
3. De economische macht: bron van alle macht	121
3.1. <i>De mondiale financieel-economische crisis van 2008 en de gevolgen voor de economische machtsverhoudingen</i>	128
4. De militaire macht: de terugkeer van de klassieke machtspolitiek	137
5. De politieke macht: de spanning tussen macht en legitimiteit	143
Besluit	150
4. De grootmachten van deze tijd	155
1. De Verenigde Staten: ‘ <i>primus inter pares</i> ’	163
2. De Europese Unie: economische reus, militaire dwerg, politiek model?	191
3. China: ‘terugkeer’ op het wereldtoneel	205
4. Rusland: de renaissance van een grootmacht?	221
5. De mondiale geopolitieke breuklijnen	241
1. Verenigde Staten – China	242
2. Verenigde Staten – Rusland	253
3. Verenigde Staten – Europese Unie	262
4. Europese Unie – China	272
5. Europese Unie – Rusland	275
6. China – Rusland	285
Besluit	288
6. De regionale geopolitieke breuklijnen	297
1. Afrika	298
2. Azië	306
3. Europa	318
4. Midden-Oosten	328
5. Latijns-Amerika	344

Deel 3. Veiligheid en diplomatie	353
7. Vrede en Veiligheid	355
1. Bewapening en ontwapening: de erfenis van de Koude Oorlog	355
1.1. Militaire uitgaven: van vredesdividend naar een nieuwe wedloop?	355
1.2. Militaire veiligheid in de eenentwintigste eeuw	361
1.3. Wapenbeheersing en ontwapening in Europa	363
1.4. Internationale ontwapeningsafspraken	367
1.5. De nucleaire strategische balans	369
1.6. De verspreiding van kernwapens	373
1.7. De toekomst: naar verdere afbouw van de kernwapenarsenalen?	377
2. De ‘nieuwe’ veiligheidsagenda	380
2.1. Humanitaire interventie en ‘Responsibility to Protect’	381
2.2. Het nieuwe veiligheidsdiscours	388
2.3. Klimaatverandering en conflict	389
2.4. De nieuwe energiecrisis	397
2.5. Naar een mondiale watercrisis?	412
8. Terrorisme: cycli, oorzaken, controverses	423
1. Wat is terrorisme?	424
1.1. Methodologische barrières	425
1.2. De ‘essentie van het terrorisme’	427
1.3. Wat is ‘internationaal’ terrorisme?	429
2. De vier golven van het internationale revolutionaire terrorisme	430
2.1. Het anarchistische terrorisme	430
2.2. Het extreemrechtse terrorisme tijdens het interbellum	434
2.3. Het extreemlinkse terrorisme (eind jaren zestig-begin jaren tachtig)	437
2.4. Het jihadi-terrorisme	439
3. Opkomst, consolidering en verval van een revolutionaire terreurgolf	449
9. Nieuwe wereldorde, nieuwe diplomatie?	455
1. Inleiding	455
2. De Westfaalse diplomatieke transformatie	458
2.1. De opdrachtgevers	462
2.2. De manier van werken	463
2.3. De diplomatieke agenda	463
3. De twee grote aanpassingen van de moderne diplomatie	466
3.1. Bevoegdheidsverschuiving in soevereiniteit en diplomatie	466
3.2. De opkomst van de multilaterale diplomatie	467
3.3. De diplomatieke constanten	469

4. De diplomatieke aanpassingen vanaf het einde van de twintigste eeuw	470
4.1. <i>Nieuwe actoren op de diplomatieke scène</i>	472
4.2. <i>Hoe nieuw is echter 'nieuw'?</i>	480
5. Crisis van het multilateralisme?	486
Besluit	490

Lijst van figuren

Figuur 1	– Evolutie van het aantal VN-vredeshandhavers (1991-2000)	9
Figuur 2	– Joegoslavië vóór de burgeroorlog	23
Figuur 3	– Bosnië na het Dayton-akkoord	28
Figuur 4	– Evolutie van het aantal conflicten in de wereld (1990-2003)	30
Figuur 5	– Evolutie van enkele extreemrechtse partijen in Europa	35
Figuur 6	– Evolutie van niet-Europese migratie naar West-Europese landen (1981-2000)	35
Figuur 7	– Regionale percepties van de internationale veiligheid	38
Figuur 8	– Aantal militaire conflicten in de wereld (1949-2002)	39
Figuur 9	– Omvang van gewapende conflicten (1945-2005)	40
Figuur 10	– Aantal oorlogen (1816-2002)	40
Figuur 11	– Aantal internationale crises (1946-2001)	41
Figuur 12	– Aantal genocides en politicides (1956-2005)	42
Figuur 13	– Aantal vluchtelingen en ontheemden (1946-2003)	42
Figuur 14	– Aantal en soorten politieke stelsels in de wereld (1946-2004)	43
Figuur 15	– Politieke repressie (1980-2003)	44
Figuur 16	– Aantal (pogingen tot) staatsgrepen (1945-2004)	44
Figuur 17	– De analyseniveaus in de Internationale Betrekkingen	53
Figuur 18	– Moet Europa zich onafhankelijker opstellen t.o.v. Washington?	61
Figuur 19	– Evolutie bnp Japan (1990-2008)	64
Figuur 20	– Aandeel per sector in tewerkstelling in België (1953-1996)	70
Figuur 21	– Bnp/capita in de armste en de rijkste landen (1960-1962 en 2000-2002)	73
Figuur 22	– Evolutie van de inkomensongelijkheid tussen landen	74
Figuur 23	– Aandeel in de nationale rijkdom van de Verenigde Staten	75
Figuur 24	– Evolutie van de loonwaaier bij voltijdse mannelijke werknemers (1978-1990)	76
Figuur 25	– Kapitaalmobiliteit (1860-2000)	95
Figuur 26	– Systemische onzekerheid: samenvatting	100
Figuur 27	– Binnen minder dan 40 jaar beschikken de BRIC's over een groter bnp dan de G6	124
Figuur 28	– Verdeling van de IMF quota (2009)	126
Figuur 29	– Gerealiseerd en geschatte bnp-groei (2012-2014)	130
Figuur 30	– Groei mondiale bnp 1970-2015	131
Figuur 31	– Industriële productie	131
Figuur 32	– Grootste economieën in de wereld (2027-2050)	132
Figuur 33	– De basisdynamiek in de internationale politiek tijdens de eerste decennia van de eenentwintigste eeuw	151
Figuur 34	– Evolutie van de 'nationale macht' als procent van mondiale macht (2010-2050)	159
Figuur 35	– De machtsingrediënten van een grootmacht	161
Figuur 36	– Europese visies over de Amerikaanse leidersrol in de wereldpolitiek (2002-2011)	184
Figuur 37	– Evaluatie van de Amerikaanse invloed in de wereldpolitiek	185

Figuur 38	– Evolutie van het Amerikaans isolationisme en unilateralisme	188
Figuur 39	– De Europese publieke opinie tegenover Europa als grootmacht	201
Figuur 40	– Evaluatie van de EU-invloed in de wereldpolitiek	203
Figuur 41	– Evolutie van de Chinese bijdrage in VN-vredesoperaties (1990-2009)	216
Figuur 42	– Botsende soevereiniteitsclaims in de Zuid-Chinese Zee	245
Figuur 43	– De Amerikaans-Europese ‘vriendschapsthermometer’	266
Figuur 44	– De trans-Atlantische band in cijfers	267
Figuur 45	– Belangrijkste oostelijke gaspijpleidingen naar Europa	283
Figuur 46	– Proeve van een hedendaags internationaal sociaal contract	291
Figuur 47	– Zuid-Azië	306
Figuur 48	– Noordoost-Azië	312
Figuur 49	– Zuidoost-Azië	317
Figuur 50	– Oceanië	318
Figuur 51	– Democratie en islam	329
Figuur 52	– Grenzen en Israëlische nederzettingen	337
Figuur 53	– Latijns-Amerika	344
Figuur 54	– Evolutie van de wereldwijde militaire uitgaven (in US\$ 2011)	356
Figuur 55	– Militaire uitgaven als aandeel van het bbp, 1988-2014 (in %)	357
Figuur 56	– Militaire uitgaven in 2014	358
Figuur 57	– Evolutie van het aandeel (%) van de wereldwijde militaire uitgaven van de VS, China en Rusland, 1988-2014	361
Figuur 58	– Mondiale wapenbeheersingsarchitectuur	369
Figuur 59	– Kernladingen van de erkende en niet-erkende kernmachten (1945-2013)	372
Figuur 60	– Evolutie van de wereldolieprijs (2001-2015)	398
Figuur 61	– Belangrijkste olietransportroutes in Centraal-Azië en de zuidelijke Kaukasus	407
Figuur 62	– Belangrijkste gastransportroutes in Centraal-Azië en de zuidelijke Kaukasus	408
Figuur 63	– Groei van het aantal internationale ngo’s en ngo’s met raadgevende status bij Ecosoc	479